

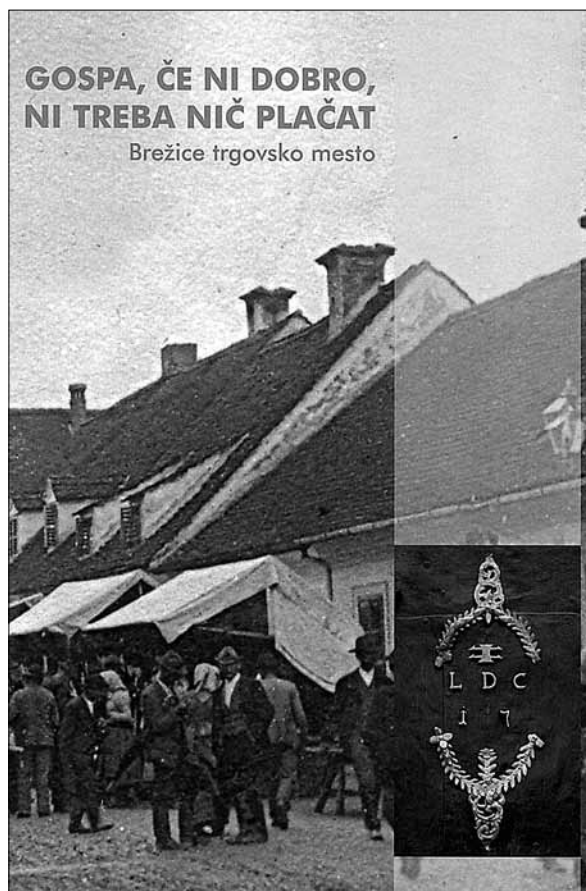
Gospa, če ni dobro, ni treba nič plačat

Jože Škofljanec (Ur.), **Gospa, če ni dobro, ni treba nič plačat**: Brežice – trgovsko mesto. Krško : Neviodunum, 2009. 393 strani. (Brežiške študije ; 3)

Na žalost se ne zgodi prav pogosto, da bi lahko naslov kake knjige kar dobesedno prepisali in uporabili za poročilo, ki naj k branju povabi čimveč ljudi. Če se to kljub vsemu kdaj le primeri, pa smo lahko prepričani, da je delo, ki ga nosi, resnično napisano za ljudi (bralce) in ne le za okras police in referenco pisca. Odmev, ki so ga ob izidu doživele tretje Brežiške študije, me v tem prepričanju le potrjuje. V zbornik je uvrščenih 11 prispevkov 14 avtorjev, ki se večinoma drže rdeče niti – zgodovine trgovine v Brežicah.

Avtorji prvega prispevka *Slobodan Olić, Uroš Bavec in Alenka Jovanović*, v tekstu z naslovom *Preteklost Brežic – nova odkritja*, v uvodu predstavljajo zgodovino slučajnih najdb in arheoloških izkopavanj, v nadaljevanju pa nas seznanijo z vrsto novih odkritij doslej neznane, pod mestnim tlakom skrite preteklosti.

Miha Kosi nas v svojem prispevku *Brežice in njihova trgovsko-prometna vloga v srednjem veku* popelje v čas, ko so salzburški nadškofje Brežice načrtno ustanovili na svojem velikem zemljiškem gospostvu ob državni meji. Po umiritvi odnosov z Ogrsko in ustalitvi meje v 12. stoletju so Brežice nadomestile starejše središče gospostva v Rajhenburgu (Brestanici). Vlogo regionalnega središča je dopolnjevala tranzitna trgovina čez državno mejo proti Zagrebu. Mesto Brežice je tako kljub majhnosti v poznem srednjem veku nedvomno odigralo pomembno vlogo kot obmejna prometno-trgovska

postojanka ter regionalno tržišče in center Spodnjega Posavja.

Matevž Košir na podlagi študija izvirnih arhivskih dokumentov v prispevku *Sredstveninski uradi v 17. stoletju – s posebnim ozirom na urad Brežice in nekatere sosednje urade*, predstavlja posredni davek na trgovsko blago – sredstvenino ali »Mittlding«. V 17. stoletju so sredstveninski uradi (posebna pozornost je posvečena brežiškemu sredstveninskemu uradu) pridobili na teži, saj so stanovi do tega obdobja od deželnega kneza v zameno za odobritev visokih letnih in večletnih davkov pridobili več pravic in uradov za pobiranje sredstvenine, ki je na ta način posredno polnila tudi deželno-knežjo blagajno.

Bojan Cvelfar v svojem prispevku *Trgovina »Leonhardt del Cott« v Brežicah* s pomočjo ohranjenih arhivskih virov in pričevanj predstavlja v 19. st. najbogatejšo in najuglednejšo meščansko družino v Brežicah – trgovsko družino del Cott, katere korenine segajo v Italijo, od koder je že leta 1781 prišel v Brežice Leonhardt del Cott, in odprl trgovino, ki je ves čas svojega obstoja nosila njegovo ime.

Mitja Sunčič je v prispevku z naslovom *Sejemska življenje v Brežicah od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne*, skušal s pomočjo analize ohranjenih arhivskih virov prikazati sejemsko življenje v Brežicah. Prišel je do ugotovitve, da so bile Brežice zaradi svoje lege ob glavnih prometnicah in statusa mesta, ki so ga dobile zelo zgodaj, pomembno sejemska in trgovsko središče Posavja, h kateremu so, najprej v Habsburški monarhiji ter nato za časa prve Jugoslavije, gospodarsko težili ne le kraji severno od Save (bivša dežela Štajerska), temveč tudi bližnji dolenski kraji na južni strani Save (bivša dežela Kranjska) ter sosednji hrvaški kraji.

Avtor Borut Batagelj v razpravi *Prispevek k zgodovini trgovine v Brežicah med obema vojnama* poskuša na podlagi arhivskega gradiva rekonstruirati trgovsko mrežo posameznikov oz. podjetij, predstaviti delovanje brežiškega trgovskega gremija ter pokazati na temeljne probleme, ki so povezani s pojavom trgovine v Brežicah v konkretnem zgodovinskem obdobju.

Metka Bukošek, avtorica prispevka *Vetrnih kupčij ne sklepamo*, ugotavlja, da je velik gospodarski razmah posledično zahteval tudi pravovarstvene ukrepe, ki so uzakonili način registriranja podjetij. Registracijo gospodarskih subjektov, stečaje in gospodarske spore so reševali pred okrožnimi trgovskimi sodišči – za brežiško območje je bilo pristojno tovrstno sodišče v Celju. V svojem prispevku se je avtorica omejila na pregled njegovih spisov do leta 1933. Čeprav je večina pravnih spisov sicer fakturnih tožb, tožb zaradi finančne nediscipline, pa nekaj spisov po vsebini vendarle izstopa in te »drugačne« spise, je zajela v kratke zgodbe z vabljivimi naslovi npr.: Zdaj pa je poln magacin, Kako so jajca po svetu vandrala, Kam so odšli vsi pragovi in nenazadnje Vetrnih kupčij ne sklepamo, kakor se glasi tudi naslov tega prispevka.

Mateja Habinc je v prispevku *Osrednja mestna ulica kot prostor cerkvenih procesij* popisala velikonočne, telovske, procesije v križnem tednu in roženvenske procesije v Brežicah v letih tik pred drugo svetovno vojno in v prvem desetletju po njej. Analizirala je dogajanje ob procesijah in prikazala njihov pomen za lokalno skupnost, hkrati pa zajela duh časa, ki tovrstnim manifestacijam ni bil vedno naklonjen.

Alenka Černelič Krošelj in Anita Radkovič sta v prispevku *Trgovska šola Brežice – Izobraževanje in pridobivanje veščin za »služenje izmenjavi blaga in dobrin«* podali vpogled v razvoj šolanja za trgovce v Brežicah od zametkov v začetku dvajsetega stoletja do sodobnosti. Podatke o šoli sta dopolnili s pričevanji informatorjev, med katerimi so bile tako učiteljice kot dijaki, katerih del življenja je bilo in je povezano tudi z brežiško trgovsko šolo.

Karl Filipčič v svojem prispevku *Urbanistični razvoj Brežic – Tržna ulica in promet v drugi polovici 20. stoletja* najprej poseže v daljno preteklost in začetke poselitve brežiškega območja, opozori na vplive pomembnejših gospodarskih panog in naravnih danosti na videz urbane krajine – tudi na pomemben vpliv trgovine in trgovanja na izgled Brežic, največ pozornosti pa posveča urbanističnim rešitvam v zadnji tretjini 20. in v prvih letih 21. stoletja.

Prispevek *Ivanke Počkar Kólnarji – Lovilci in nabiralci naplavljenega premoga v Savi pri Brežicah, po toku navzgor in navzdol* je posvečen fantom in možem, ki so izbrali poseben način življenja z reko Savo in pomemben vir zaslužka – kot kólnarji, lovilci premoga iz reke, pobiralci in kopači premogovih delcev iz naplavin ter trgovci z njimi. Kólnarji so v obdobju od začetka 20. stoletja do okoli leta 1958 iz Save in njenih obrežij nabrali na deset tisoče ton savskega premoga.

Tokratne Brežiške študije niso in nočejo biti visoka pesem in zadnja resnica, so pa prvi naslov in dragocen kažipot vsem, ki bodo kadarkoli pisali ali samo premišljevali o preteklosti tega malega velikega mesta in njegovih meščanih.

Aleksander Žižek